

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Paras-uudistuksen tilannekatsaus

Yksityiset palvelut julkisessa palvelutuotannossa -
seminaari

Helsinki 18.11.2009

Valtiosihteeri Mika Rossi

Kuntatalouden näkymät

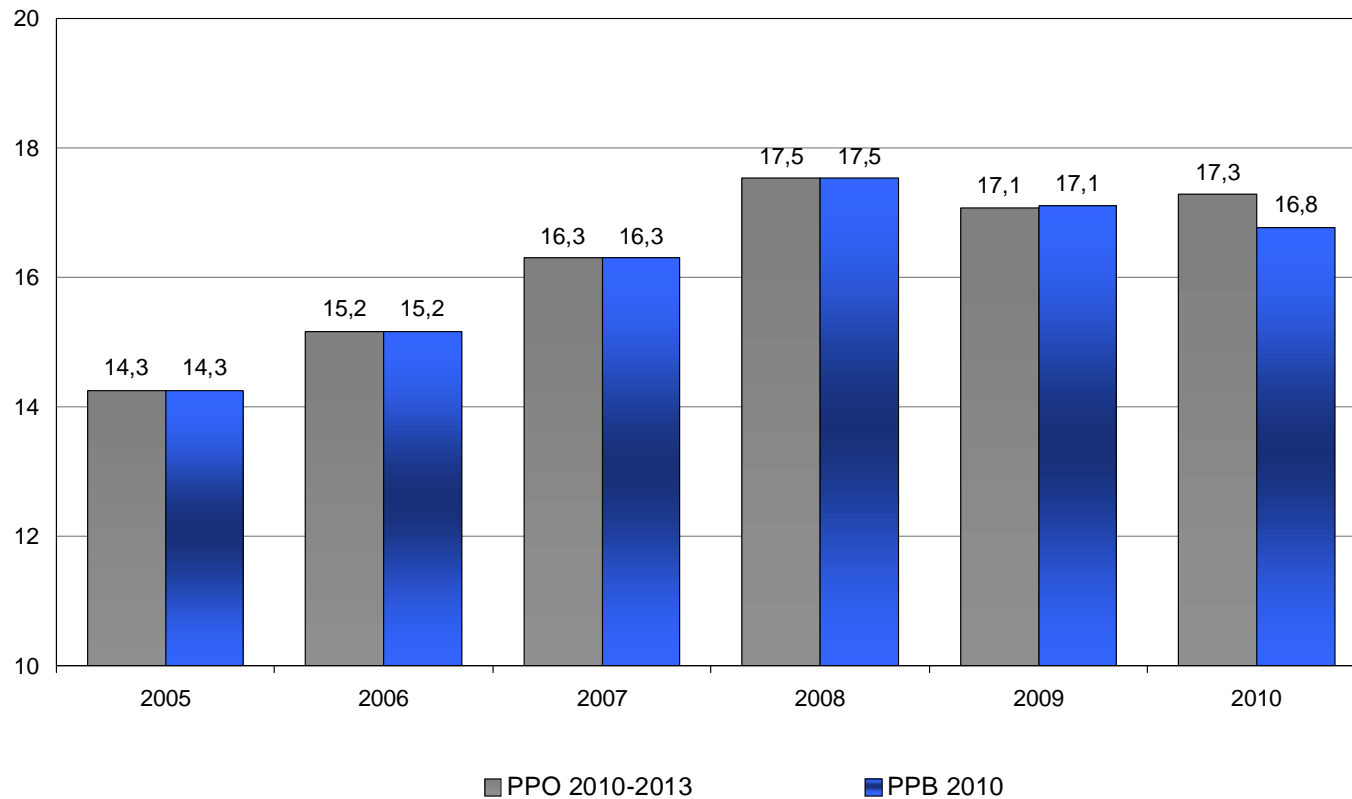

- Yleiset talousnäkymät heikot ja epävarmat
 - BKT supistuu v.2009 6% ja ei käytännössä kasva v.2010 (+0,3%)
 - työllisyys heikkenee ja työttömyys lisääntyy
 - kuntien verotulot supistuvat ja työttömyysmenot lisääntyvät
- Kuntien verotulot supistuvat 2½ % v.2009 ja 2 % v.2010
 - yhteisöveron tuotto supistuu v.2009 25% (lähes 400 milj. euroa) jako-osuuden nostosta huolimatta
 - kunnallisveron tuotto supistuu v.2009 0,5% ja v.2010 3% (sisältää valtionosuuksien kautta kompensoitavat veronkevennykset)
- Toimintamenojen kasvu näyttäisi jatkuvan taloustilanteeseen nähden nopeana
 - v.2008 toimintamenojen kasvu 7,7%, investoinnit yli 4,1 mrd.€
 - toimintamenojen kasvun ennakoidaan hidastuvan:
 - 4,5% v.2009 ja 3,6% v.2010
 - arvioitu menojen kasvu kuitenkin talouskehitykseen suhteutettuna nopeaa
 - Kuntien investointien oletetaan tulojen alentuessa laskevan sekä tänä että ensi vuonna
- Kuntatalouden tasapaino uhkaa heikentyä selvästi
 - Ilman tulo- ja menokehitystä tasapainottavia toimenpiteitä vuosikate putoaa jyrkästi
 - Paineet veronkorotuksiin ja velkaantumisen nopeutumiseen suuret
 - Lähtölava suhteessa väestön ikääntymisen aiheuttamiin menopaineisiin laskee
 - Ainoastaan maltillinen palkkaratkaisu turvaa kuntatalouden vakauden nykyisessä taloustilanteessa

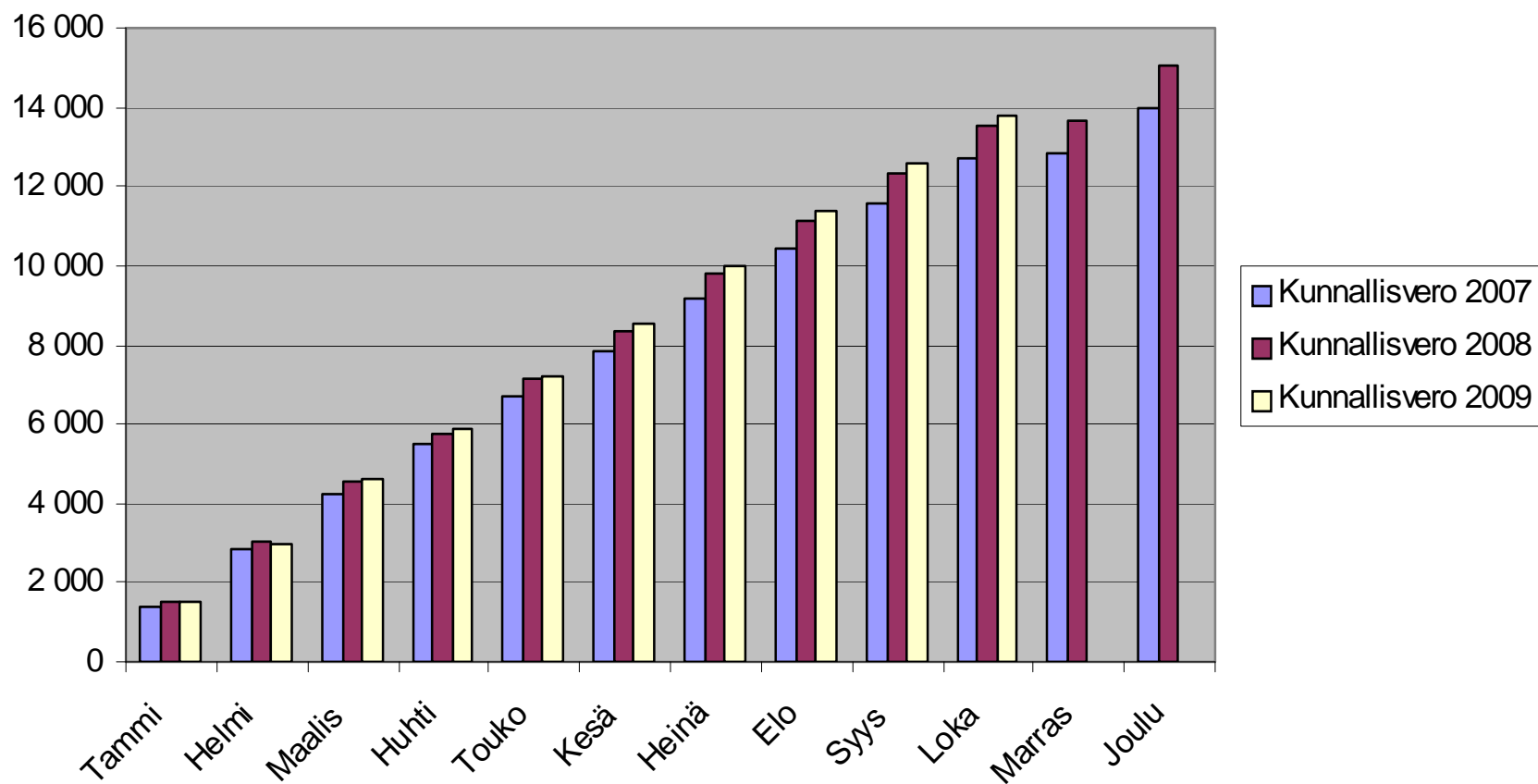
Kuntien verotulot supistuvat v.2009 2½ % ja v.2010 2 %

KUNTIEN VEROTULOT
MRD. EUROA

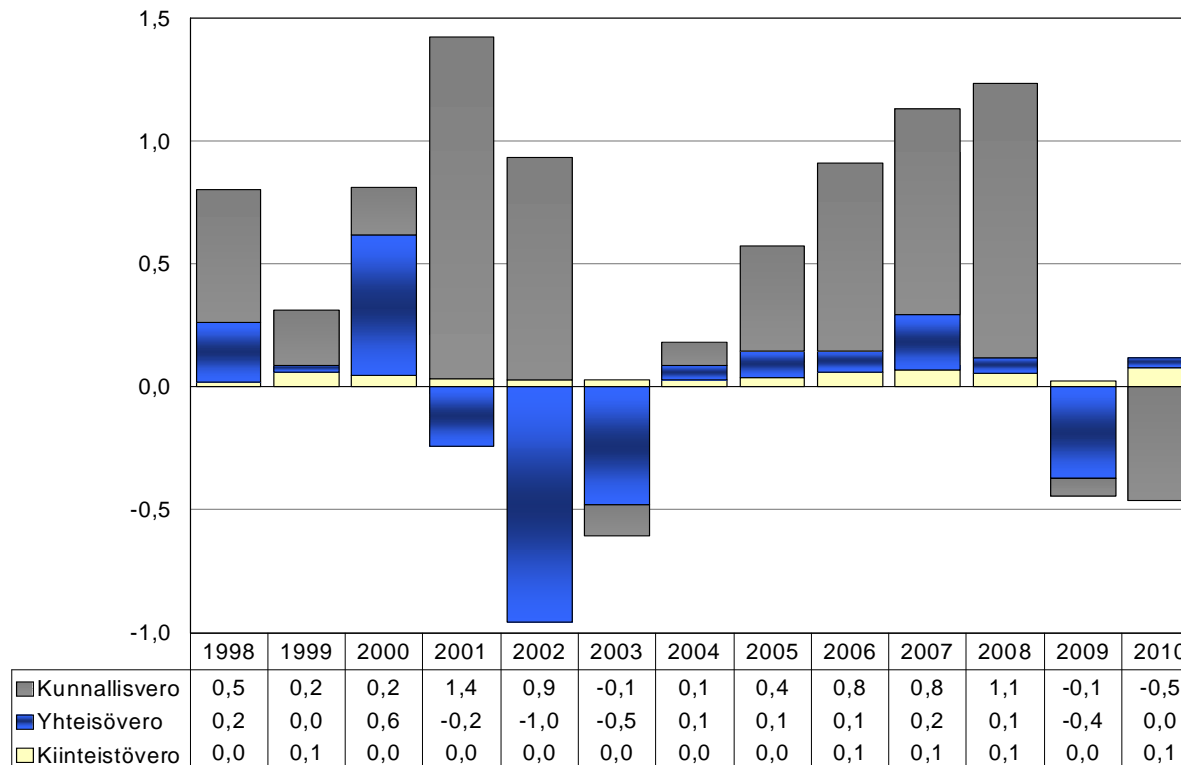
KUNTIEN KUMULATIIVINEN KUNNALLISVEROTILITYS VUOSINA 2007-2009. milj. €

Yhteisöveron tuotto putoaa kuluvana vuonna ja kunnallisvero ensi vuonna

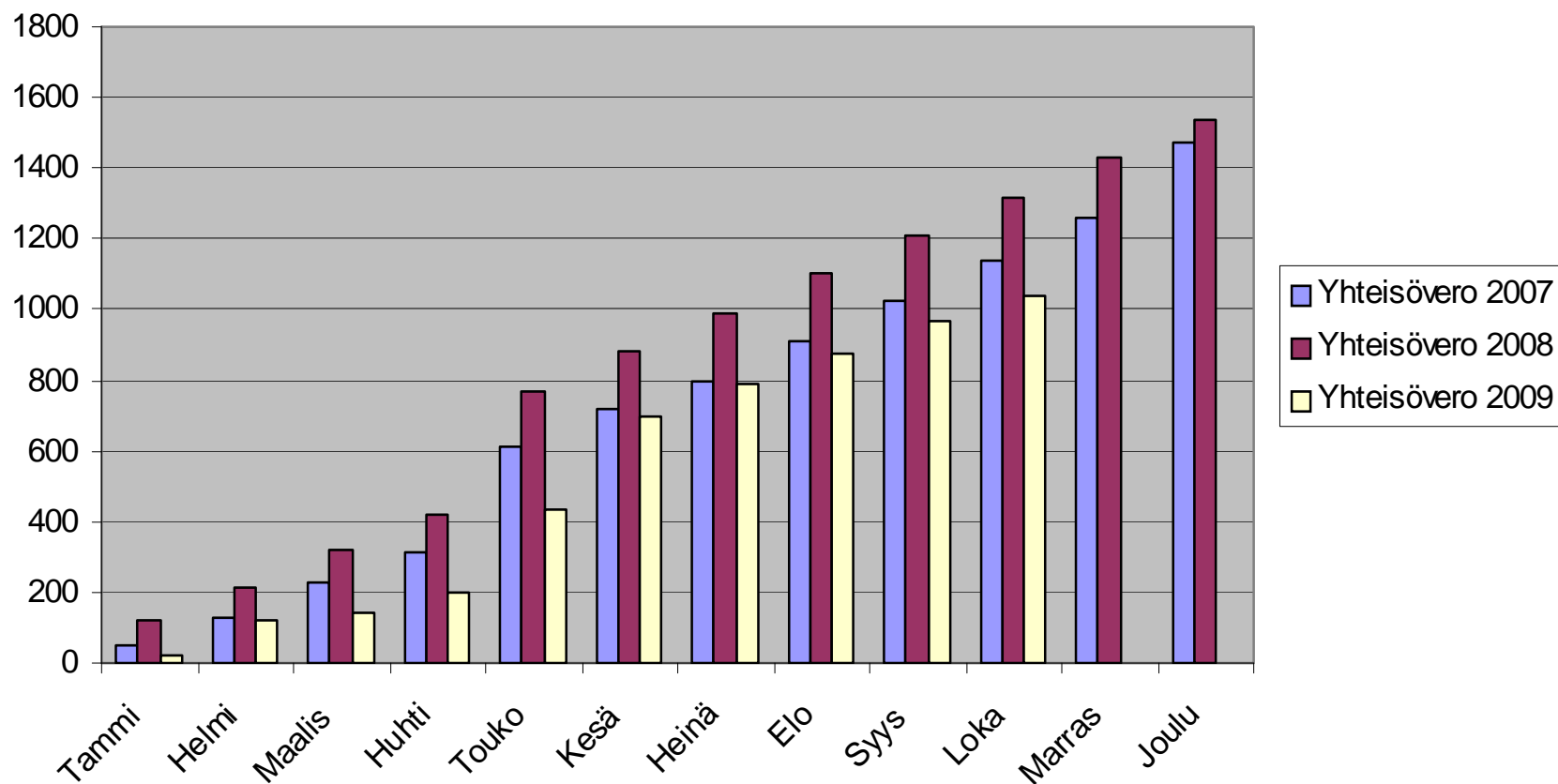

KUNTIEN VEROTULOJEN VUOSIMUUTOS VEROLAJEITTAIN
MRD. EUROA

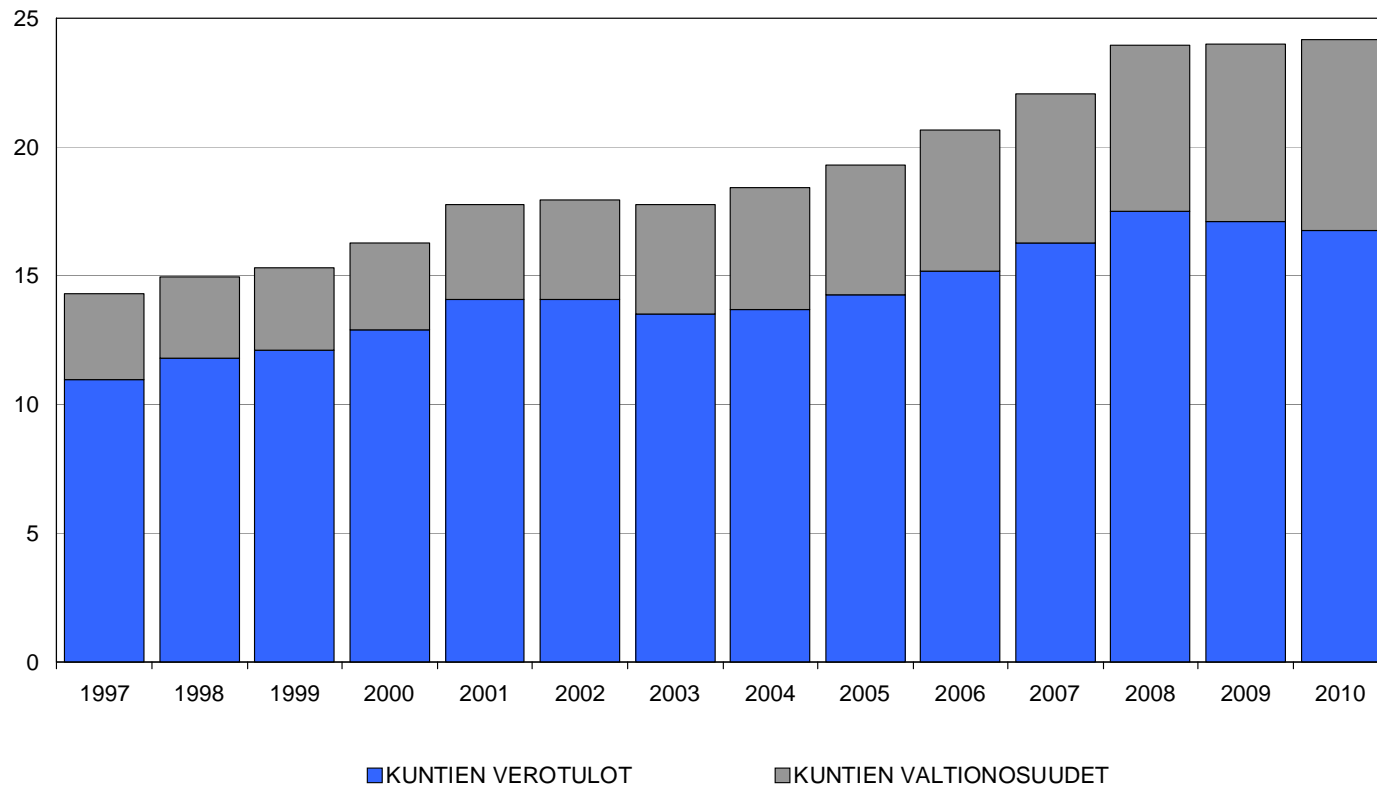
KUNTIEN YHTEISÖVERON KUMULATIIVINEN TILITYS VUOSINA 2007-2009, milj. €

Kuntien verotulot ja valtionosuudet yhteensä pysyvät v.2008 tasolla

KUNTIEN VEROTULOT JA VALTIONOSUUDET YHTEENSÄ
KÄYVIN HINNOIN, MRD. EUROA

Kuntien menokehitys ja taustaoletukset

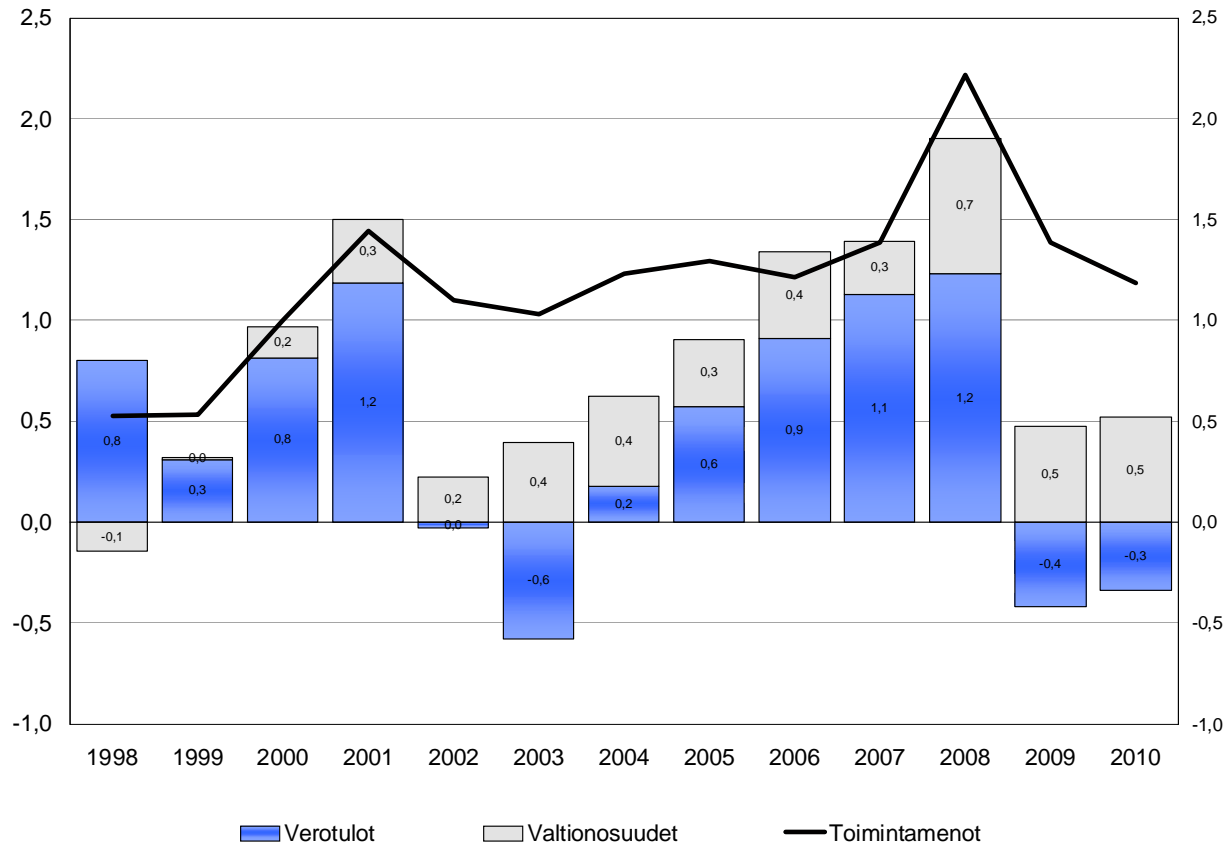

MUUTOKSET	keskim.			
	2002-07	2008	2009	2010
Toimintamenot				
- arvon muutos, %	4,9	7,7	4,5	3,6
<i>Palkkausmenot</i>				
- Palkkasumma, arvon muutos, %	4,2	6,3	4,1	3,0
- Ansiotaso, %	3,6	5,5	3,7	3,0
- Henkilöstön määrän lisäys, 1000 hlöä	4,500	4,000	0	0
- Työnantajamaksut, %/palkkasumma	31,2	31,7	30,8	29,8
<i>Ostot</i>				
- arvon muutos, %	6,6	11,8	7,0	6,0
<i>Maksetut avustukset</i>				
- arvon muutos, %	2,4	4,6	3,0	7,0
Investoinnit, mrd.e	3,3	4,1	3,7	3,3

Tulo- ja menokehitys epätasapainossa

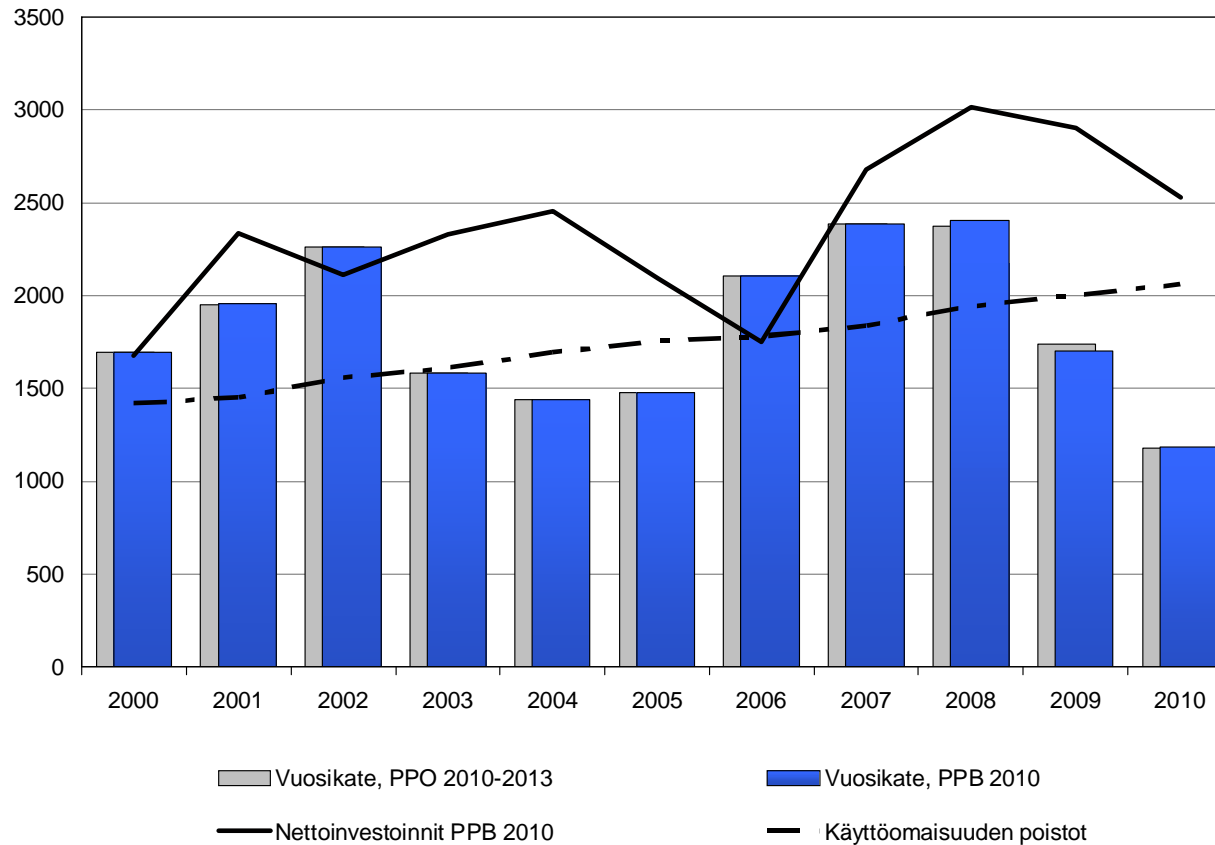
Kuntien ja kuntayhtymien verotulot, valtionosuudet ja toimintamenot
muutos edellisvuoteen verrattuna, mrd. euroa

Kuntatalouden vuosikate jää ilman tulo- ja menokehitystä tasapainottavia toimenpiteitä poistoja pienemmäksi

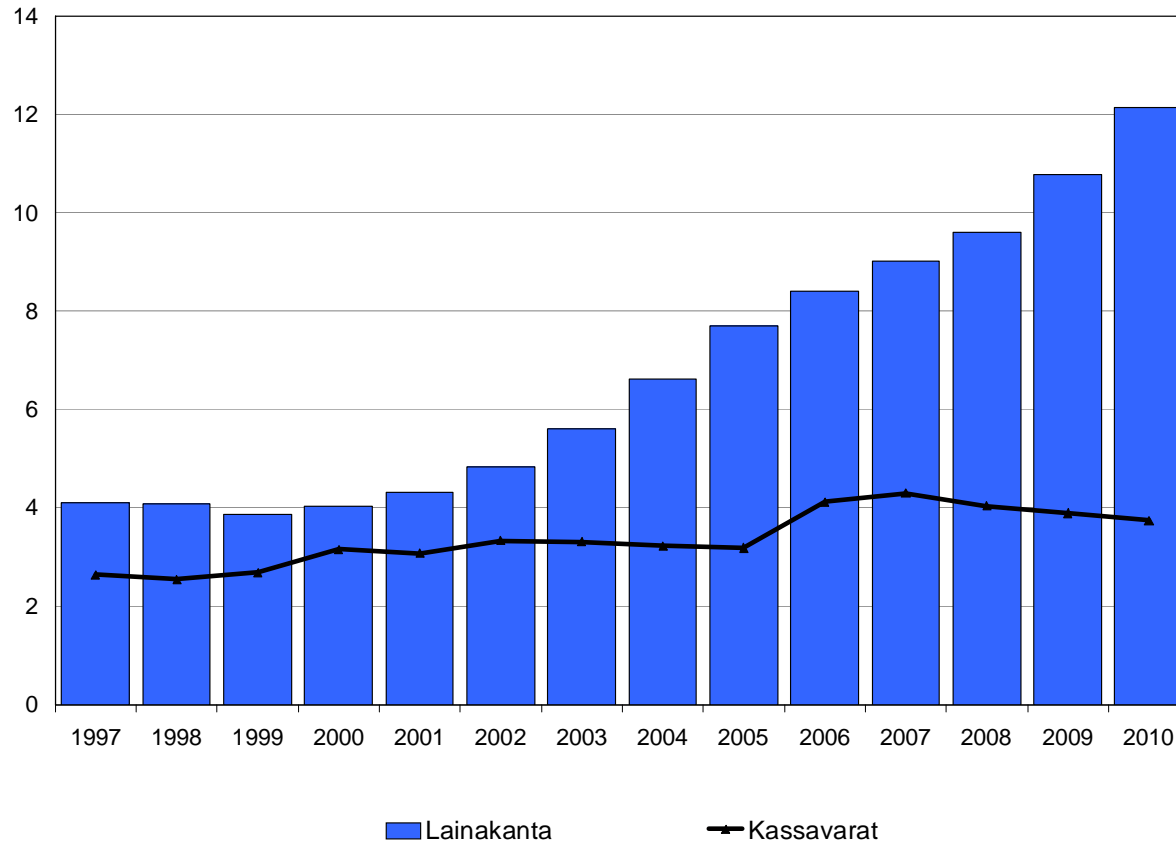
KUNTATALOUDEN PAINELASKELMA: VUOSIKATE, POISTOT JA NETTOINVESTOINNIT
milj.euroa

Kuntien velkaantuminen uhkaa edelleen nopeutua

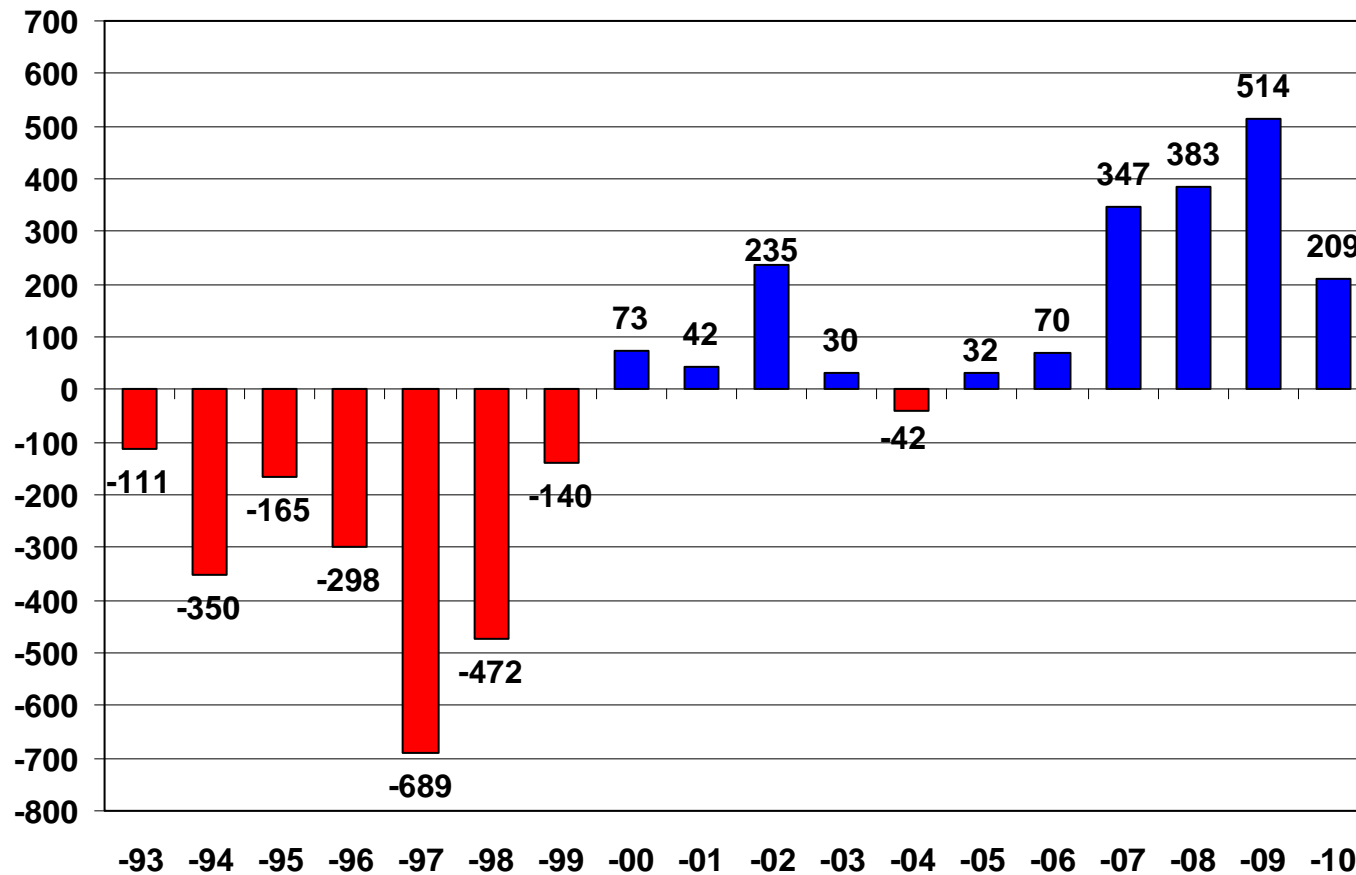
Kuntien ja kuntayhtymien lainakanta ja kassavarat
MRD. EUROA

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntatalouteen (ilman indeksikorotuksia)

milj. euroa

Valtion toimenpiteet

- v. 2010: kela-maksun poistaminen (+170 milj. euroa) ja kiinteistöveron korotus (+50 milj. euroa) mittavimmat toimenpiteet
- v. 2009: yhteisöveron kuntaosuuden korotus (+390 milj. euroa) ja kela-maksun alentaminen (+78 milj. euroa)

Yhteisövero-osuuden ja kiinteistöveron rajojen nosto sekä kansaneläkemaksun poisto tukevat kuntataloutta

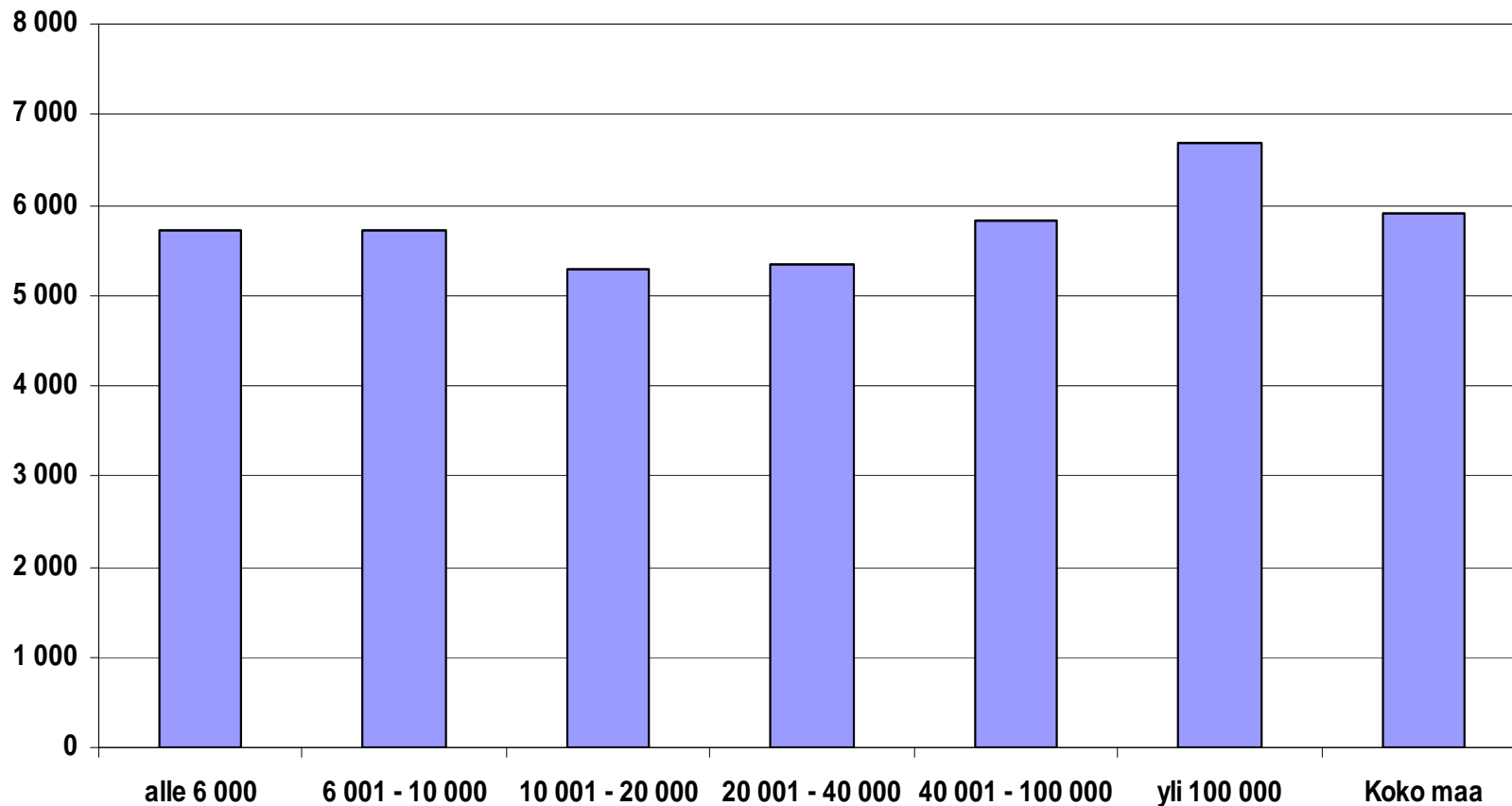
Valtion kehys- ja budjettipäätösten laskennallinen vaikutus kuntien vuosikatteeseen ilman kuntien omia toimenpiteitä

Huomioituiden valtion toimenpiteiden vaikutus: kansaneläkemaksun poisto, kuntien yhteisövero-osuuden nosto, kiinteistöveron rajojen nosto sekä 30 milj. euron lisäys yleiseen valtionosuuteen

Kuntien tulot* eri kokoisissa kunnissa, e/as

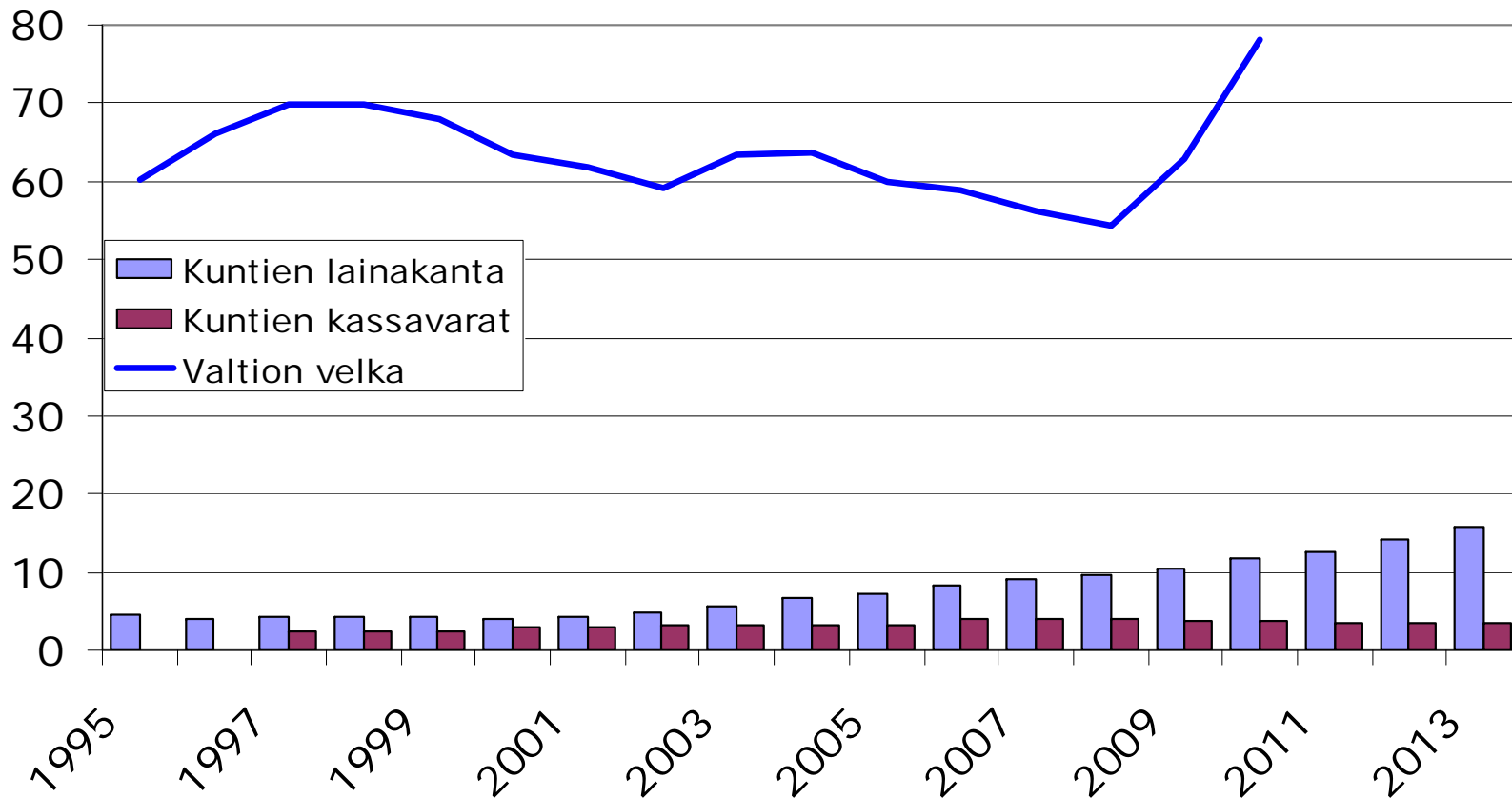

* toimintatulot, verotulot ja valtionosuudet

Kuntien ja kuntayhtymien lainakanta ja kassavarat ja valtion velka 1997-2013, Mrd €

Mrd €

Lähde Tilastokeskus ja PPO, 26.3.2009,
ja VM 9/2009

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Ajankohtaiskatsaus Paras-uudistukseen

Uudistuksen tulokset ja vaikutukset (1)

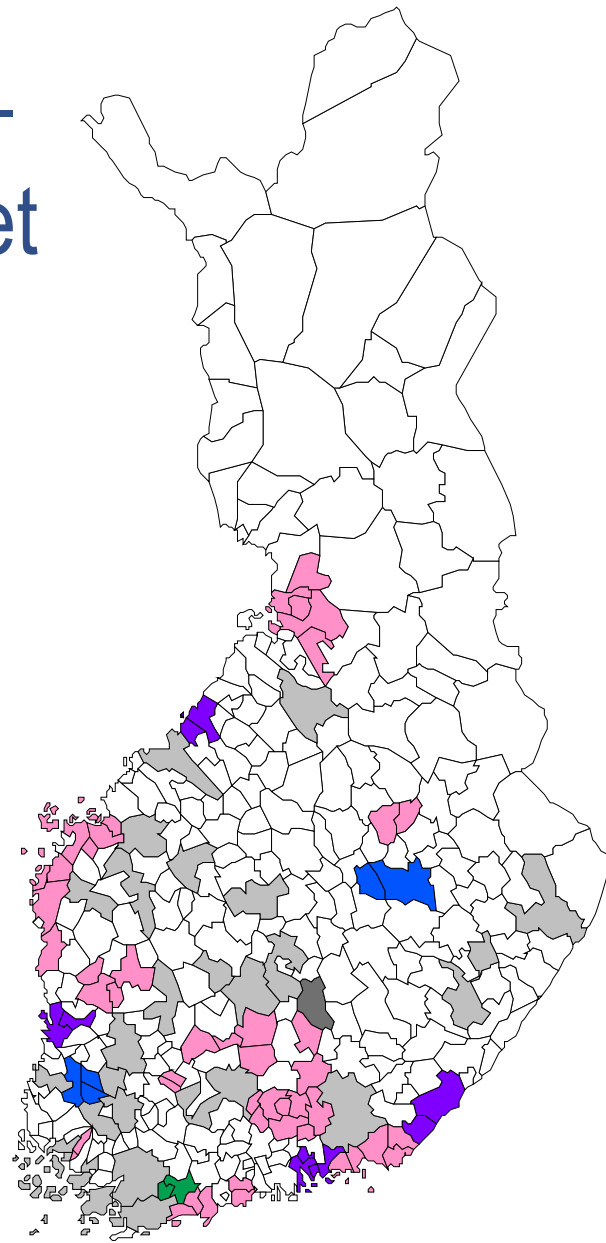

- **Kuntaliitokset**
 - 2009 ennätysmäärä kuntaliitoksia: 32 liitosta (99 kuntaa mukana), kuntamäärä väheni 67 kunnalla (v.2008 kuntia oli 415)
 - Vuosille 2010 - 2013 päätettyjä liitoksia 8, meneillään 16 selvitystä, joissa mukana 49 kuntaa
 - Yhdistymiset edenneet hyvin ja määrä melko suuri, mutta kuntarakenne edelleen pienkuntavaltainen ja hajanainen
- **Yhteistoiminta-alueet (sosiaali- ja terveydenhuolto)**
 - Väestöpohjat kasvamassa, mutta rakenteissa hajanaisuutta
 - Yhteistoiminta-alueita muodostumassa 66 kpl (mukana 260 kuntaa)
 - Perusterveydenhuollon hallinnollisten organisaatioiden lukumäärä tulee vähenemään n. 237:stä 122:een
 - 60 kunnalta puuttuvat väestöpohjavaatimusta koskevat päätökset, 8 kunnalla ei selvityksiäkään menossa
- **Yhteistoiminta-alueet (ammattillinen peruskoulutus)**
 - Suunniteltujen fuusioiden kautta vuoden 2010 jälkeen enää 3-4 kunta- ja 1-2 kuntayhtymäjärjestäjä jäisi väestöpohjaltaan alle 50 000 (uudistuksen käynnistyessä 15 kunta- ja 15 kuntayhtymäjärjestäjää jäi alle väestöpohjan)
 - Valtaosassa neuvottelut käynnissä ja erilaisia vaihtoehtoja tarkastellaan OPM:n järjestäjäverkko-suositusten pohjalta

Kuntien yhdistymiset 2008 – 2013 ja yhdistymisselvitykset

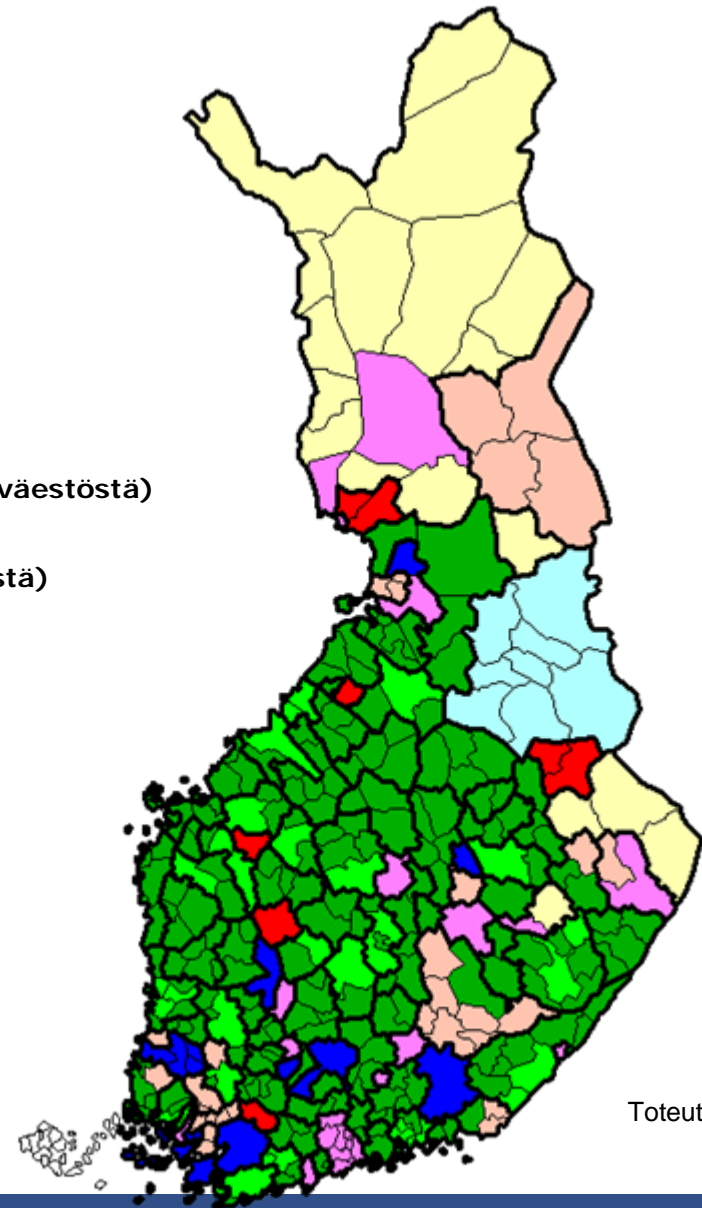

- Yhdistymisselvitys
- 2008
- 2009
- 2010
- 2011
- 2013

Kuntien ratkaisut 20 000 asukkaan väestöpohjan osalta

- Yhteistoiminta-alue (203 kuntaa, 33,7 % väestöstä)
- Yhteistoiminta-alue ja kuntaliitos (29 kuntaa, 14,1 % väestöstä)
- Selvitys on käynnissä (29 kuntaa, 3,7 % väestöstä)
- Väestöpohja yli 20 000 as. (23 kuntaa, 36,6 % väestöstä)
- Poikkeusperuste (18 kuntaa, 1,6 % väestöstä)
- Kuntaliitos (14 kuntaa, 7,1 % väestöstä)
- Kainuu (8 kuntaa, 1,5 % väestöstä)
- Tilanne auki (8 kuntaa, 1,2 % väestöstä)
- Ahvenanmaa (16 kuntaa, 0,5 % väestöstä)

© Kuntarajat: Tilastokeskus

Toteutus: Antti Kuopila,
Kuntaliitto

Uudistuksen tulokset ja vaikutukset (2)

- Kaupunkiseutus suunnitelmat
 - Puitelaissa velvoitetun suunnitelman laati 19 seutua, joista kaksi vapaaehtoisesti
 - Mukana kaikkiaan 154 kuntaa – useat vapaaehtoisina
 - Suunnitelmien laatimisvelvoite käynnistänyt uusia yhteistyöprosesseja tai aiempia tavoitteineen syvennetty
 - Yhteistyössä usein ohitettu vaikeammat osa-alueet eikä sitoutuminen ei ole helppoa; toimeenpano vaihtelee seuduittain
- Puitelain 9 § (erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevat kunnat)
 - Menettely koettu toimivaksi: parantanut kuntien ymmärrystä taloudesta sekä valtion ja kuntien välistä vuorovaikutusta
 - Toteutettu toistaiseksi n. 30 kunnassa

Uudistuksen tulokset ja vaikutukset (3)

- Peruspalveluohjelmamenettely vakinaistettu puitelain mukaisesti
Valtionosuusuudistuksesta annettu hallituksen esitys syksyllä -09
- Valtion ja kuntien tehtävänjakoon tehty puitelain edellyttämät tarkistukset vuoden 2009 alusta lukien
- Kehitetty puitelain mukaisesti yhteispalvelumallia ja edistetty tietohallinnon järjestelmien sekä sähköisten palvelujen käyttöönottoa

Selonteon linjauksia: kuntarakenne

- Ei ole vielä riittävän yhtenäinen ja uudistamista jatketaan puitelain 4 §:n mukaisesti tavoitteena elinvoimainen, alueellisesti eheä ja yhdyskuntarakenteeltaan toimiva kuntarakenne
 - Yhdyskuntarakenteen toimivuus erityisen tärkeää kaupunkiseuduilla
- Hyödynnetään kuntajakolain kokonaisuudistuksen (voimaan 2010) ja puitelain tarjoamia keinoja kuntarakenteen kehittämiseksi puitelain voimassaoloaikana eli vuoteen 2013 asti
- Yhdistymisavustuksia maksetaan vuoden 2013 alusta voimaan tuleviin yhdistymisiin asti
 - Myös esiselvitysavustus säilytetään tukimuotona

Selonteon linjauksia: sosiaali- ja terveydenhuolto

- Palvelurakenteiden uudistaminen ja palveluiden sisällöllinen kehittäminen puitelain tavoitteiden suuntaisesti kesken
 - Kunnissa toteutettava palveluiden kehittäminen on välttämätön edellytys sille, että puitelain tavoitteet palveluiden turvaamiseksi ja tuottavuuden lisäämiseksi toteutuvat
- Vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä ja rahoituksesta on jatkossakin kunnilla
- Terveydenhuollon lainsäädäntöä uudistetaan hallitusohjelman mukaisesti eduskunnalle kevätkaudella 2010 annettavalla hallituksen esityksellä. Pysyvä terveydenhuollon lainsäädäntö samoin kuin sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämistä koskeva lainsäädäntö turvaavat palvelujen järjestämisen asiakas- ja kuntalaiskeskeisesti.
 - Valmisteltavassa lainsäädännössä lähtökohtana turvata sosiaali- ja terveydenhuollon ehyt kokonaisuus sekä perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon saumaton toteuttaminen
 - Lainsäädännön valmistelussa huomioitava erilaiset tarpeet, kieliolosuhteet, rahoitusmallit ja olosuhteet maan eri osissa ja jätettävä tilaa kunnallisen itsehallinnon toteutumiseksi sekä huomioitava puitelain perusteella valmistellut rakenneuudistukset
- Valtioneuvostolle mahdollisuus velvoittaa kunta yhteistoimintaan vuoden 2013 alusta lukien

Selonteon linjauksia: sosiaali- ja terveydenhuolto

- Vaativaa erikoissairaanhoidoa ja vaativia sosiaalihuollon erityispalveluja varten maa jaetaan viiteen sosiaali- ja terveydenhuollon erityisvastuualueeseen, jotta näiden palvelujen edellyttämä asiantuntemus turvataan
- Toteutetaan kevään 2010 aikana valtioneuvoston asetuksella erityisvastuualueiden ja sairaanhoitopiirien työnjako
- Laajan väestöpohjan kuntayhtymien rahoitusjärjestelmää uudistetaan niin, että kustannukset ovat kuntien kannalta paremmin ennakoitavissa ja hallittavissa. Luodaan toimintamalleja, joilla yksityinen ja julkinen terveydenhuolto voi hyödyntää samoja tiloja ja laitteita.

Selonteon linjauksia: opetus-, kulttuuri-, kirjasto-, liikunta- ja nuorisopalvelut

- Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamista jatketaan. Painopistettä suunnataan rakenteiden kehittämisen ohella palvelukyvyn vahvistamiseen sekä asiakas- ja työelämälähtöisyyden lisäämiseen.
 - Puitelain kannalta keskeisin linjaus
- Muita linjauksia liittyen muihin opetuspalveluihin sekä yllä mainittuihin muihin palveluihin

Selonteon linjauksia: kaupunkiseudut

- Luodaan kaikkia puitelain kaupunkiseutuja koskeva valtion ja kaupunkiseudun kuntien yhteinen selvityshenkilömenettely. Menettely voitaisiin käynnistää tilanteissa, joissa seudulla on selkeä yhteistyön tarve, mutta yhteistyö ei seudun omin toimenpitein etene.
- Parannetaan suurien kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen ohjauksen sekä maankäytön ja liikenteen yhteensovittamisen edellytyksiä lainsäädäntöä kehittämällä. Suurille kaupunkiseuduille annetaan nykyistä puitelakia sitovampi velvoite maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittamiseen ja palvelujen kuntarajat ylittävän käytön järjestämiseen.
- Helsingin seudun erityisyys otetaan huomioon suuria kaupunkiseutuja koskevissa linjauksissa. Valtio on toimillaan valmis tukemaan ja osallistumaan metropolialueen yhteistyön ja yhteisen päätöksenteon vahvistamiseen.
- Turun ja Tampereen seuduille kokeiluluontoisesti käyttöön seudun kuntien ja valtion välinen aiesopimusmenettely, joka on voimassa vuoden 2012 loppuun asti

Muut linjaukset

- Puitelaissa mainittu oikeus vedota poikkeusperusteisiin koskee ainoastaan asetettua väestöpohjavaatimusta ja on mahdollista vain puitelakiin kirjatuin perustein. Poikkeusperusteisiin vetoavia kuntia tuetaan puitelain tavoitteiden saavuttamisessa huomioimalla kuntien erityisolosuhteet mm. Normitalkoo-hankkeessa.
- Valmistellaan erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevien kuntien arviointimenettelyn vakinaistaminen
- Käynnistetään palvelustrategioiden kehittämisen- ja arviointityö yhteistyössä kuntakentän kanssa.
- 20 suurimman kaupungin kanssa käynnistettyä tuottavuusohjelmatyötä jatketaan ministeriöiden ja kuntien yhteistyönä.
- Toteutettavissa normitalkoissa valmistellaan eri hallinnonalat kattava säädöspoliittinen viitekehys, jossa määritellään, miten erilaisia ohjauskeinoja käytetään ohjattaessa itsehallinnollisia kuntia.

Muut linjaukset jatkuu

- Palvelut molemmilla kotimaisilla kielillä on turvattava. Laadittaessa uusia suuntaviivoja on tehtävä selvitys niiden kielellisistä vaikutuksista.
- Uudistuksen vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen sekä kunnalliseen itsehallintoon samoin kuin kielellisten oikeuksien ja saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseen, sukupuolten väliseen tasa-arvoon sekä henkilöstöön liittyen arvioidaan uudelleen puitelain voimassaoloajan päättymisen yhteydessä.
- Ei esitetä jatkotoimenpiteitä eikä linjauksia peruspalveluohjelman, valtion ja kuntien tehtävänjaon, valtionosuusuudistuksen eikä tietojärjestelmien kehittämisen osalta. Puitelakiin ei tässä vaiheessa kohdistu sisällöllisiä muutostarpeita.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Hallituksen politiikkariihen linjauksia

Hallituksen politiikkariihen linjauksia — Hyvinvointipalvelujen turvaaminen

Paras-hanke jatkuu

- Kunnat ja kuntayhtymät velvoitetaan laatimaan suunnitelmat palveluidensa tuottavuutta parantaviksi toimenpiteiksi
- 20 suurinta kuntaa velvoitetaan laatimaan tuottavuusohjelmat, joiden toteutumista seurataan valtion ja kuntien yhteistyönä
- Kaupunkiseutujen laatimien suunnitelmien vaikuttavuuden arviointi toteutumisen perusteella ja mahdolliset lisävelvoitteet
- Valtio käynnistää yhteistyössä Kuntaliiton kanssa normitalkoot, jossa kartoitetaan ja pyritään poistamaan tuottavuuden parantamista estäviä ja palvelurakenteiden jäykkyyksiä ylläpitäviä normeja

Tuottavuusohjelmien sisällöstä

- Kunnissa on laadittu talousohjelmia, joista käytetään eri nimityksiä
 - Usein säästöohjelmia
 - Koko organisaatiota koskevia ohjelmia tai yksittäisiä hankkeita
- Talouden, laadun ja vaikuttavuuden yhdistävän mittarin tekeminen on vaikeaa
- Yhteisiä mittareita, benchmarkkausta ja laajaa yhteiskunnallista arvokeskustelua toivotaan

Tuottavuustoimenpiteiden sisältö

- Palveluprosessien kehittäminen
- Organisaation uudistaminen
- Palveluverkon alueellinen uudelleenryhmittely
- Seuranta- ja arviointimenetelmien kehittäminen
- Tukipalvelujen ryhmittely (keskittäminen)
- Palvelujen järjestämistavan kehittäminen

Suunnitelmien toteutusta seurataan

- Kaupunkiseutus suunnitelmien toteutusta seuraa ja tukee asetettu kaupunkiseutujen arviointi- ja seurantaryhmä
 - 9.4.2008 – 31.12.2009
 - jäsenet ministeriöistä ja Kuntaliitosta
 - tekee tutustumiskäyntejä seuduille
 - järjestää teemaseminaareja, jotka tukevat seutujen työtä suunnitelmien toteutuksessa
 - 21.10. Ihmisen arki sujuvammaksi kaupunkiseudulla
 - seuraa suunnitelmien toteutuksen etenemistä arvioinneilla ja kyselyillä
 - I arviointi kaupunkiseutus suunnitelmista tammikuussa 2008; palautetilaisuudet huhtikuussa 2008; ranking-pisteet
 - Kysely kaupunkiseutus suunnitelmien etenemisestä tammikuussa 2009
 - suunnitelmat arvioitu eduskunnalle annettavaa selontekoa varten ja seuduille annettu uudet ranking-pisteet

Normitalkoot -hanke

- VM asettanut 18.6.2009; toimikausi 31.12.2010 saakka
- hankkeen ohjausryhmässä edustus Suomen Kuntaliitosta, VM:stä, STM:stä, OPM:stä ja OM:stä
- tavoitteena kartoittaa ja pyrkiä poistamaan tuottavuuden parantamista estäviä ja palvelurakenteiden jäykkyyksiä ylläpitäviä normeja
- ei puututa normeihin, jotka säätävät kansalaisten oikeuksista palveluihin ja kuntien velvollisuudesta järjestää palveluita
- keskitytään palveluiden sisältöä täsmentäviin ja laatua ohjaaviin sekä hallintoa ja palveluiden järjestämistapaa koskeviin normeihin ja vastaaviin kuntien ohjauskeinoihin

Ja mitä muuta

- Parhaat palvelukäytännöt
- Arttu –arviointitutkimus
- Erillisselvitykset
- Suomen Kuntaliitto, verkostot
- Arviointimenettely, puitelaki 9 §